

دانشگاه پیام نور

مسائل فرهنگی جهان معاصر

دکتر پیمانہ عسگری

امروز کتابخوانی و علم‌آموزی نه تنها یک وظیفه‌ی ملی، که یک واجب دینی است.^۱

مقام معظم رهبری

در عصر حاضر یکی از شاخصه‌های ارزیابی رشد، توسعه و پیشرفت فرهنگی هر کشوری میزان تولید کتاب، مطالعه و کتابخوانی مردم آن مرز و بوم است. ایران اسلامی نیز از دیرباز تاکنون با داشتن تمدنی چندهزارساله و مراکز متعدد علمی، فرهنگی، کتابخانه‌های معتبر، علما و دانشمندان بزرگ با آثار ارزشمند تاریخی، سرآمد دولت‌ها و ملت‌های دیگر بوده و در عرصه فرهنگ و تمدن جهانی به‌سان خورشیدی تابناک همچنان می‌درخشد و با فرزندان نیک‌نهاد خویش هنرنمایی می‌کند. چه کسی است که در دنیا با دانشمندان فرزانه و نام‌آور ایرانی همچون ابوعلی سینا، ابوریحان بیرونی، فارابی، خوارزمی و ... همچنین شاعران برجسته‌ای نظیر فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ... آشنا نباشد و در مقابل عظمت آنها سر تعظیم فرود نیاورد. تمامی این افتخارات ارزشمند، برگرفته از میزان عشق و علاقه فراوان ملت ما به فراگیری علم و دانش از طریق خواندن و مطالعه منابع و کتاب‌های گوناگون است. به شکرانه الهی، تاریخ و گذشته ما، همیشه درخشان و پر بار است. ولی اکنون در این زمینه در چه جایگاهی قرار داریم؟ آمار و ارقام ارائه‌شده از سوی مجامع و سازمان‌های فرهنگی در مورد سرانه مطالعه هر ایرانی، برایمان چندان امیدوارکننده نمی‌باشد.

کتاب، دروازه‌ای به سوی گستره دانش و معرفت است و کتاب خوب، یکی از بهترین ابزارهای کمال بشری است. همه دستاوردهای بشر در سراسر عمر جهان، تا آنجا که قابل کتابت بوده است، در میان دست‌نوشته‌هایی است که انسان‌ها پدید آورده و می‌آورند. در این مجموعه بی‌نظیر، تعالیم الهی، درس‌های پیامبران به بشر، و همچنین علوم مختلفی است که سعادت بشر بدون آگاهی از آنها امکان‌پذیر نیست. کسی که با دنیای زیبا و زندگی‌بخش کتاب ارتباط ندارد بی‌شک از مهم‌ترین دستاورد انسانی و نیز از بیشترین معارف الهی و بشری محروم است. با این دیدگاه، به‌روشنی می‌توان ارزش و مفهوم رمزی عمیق در این حقیقت تاریخی را دریافت که اولین خطاب خداوند متعال به پیامبر گرامی اسلام (ص) این است که «بخوان!» و در اولین سوره‌ای که بر آن فرستاده عظیم‌الشان خداوند، فرود آمده، نام «قلم» به تجلیل یاد

1. <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2696>

شده است: «إِقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ» در اهمیت عنصر کتاب برای تکامل جامعه انسانی، همین بس که تمامی ادیان آسمانی و رجال بزرگ تاریخ بشری، از طریق کتاب جاودانه مانده اند.

دانشگاه پیام نور با گستره جغرافیایی ایران شمول خود با هدف آموزش برای همه، همه جا و همه وقت، به عنوان دانشگاهی کتاب محور در نظام آموزش عالی کشورمان، افتخار دارد جایگاه اندیشه سازی و خردورزی بخش عظیمی از جوانان جویای علم این مرز و بوم باشد. تلاش فراوانی در ایام طولانی فعالیت این دانشگاه انجام پذیرفته تا با بهره گیری از تجربه های گرانقدر استادان و صاحب نظران برجسته کشورمان، کتاب ها و منابع آموزشی درسی شاخص و خودآموز تولید شود. در آینده هم، این مهم با هدف ارتقای سطح علمی، روزآمدی و توجه بیشتر به نیازهای مخاطبان دانشگاه پیام نور با جدیت ادامه خواهد داشت. به طور قطع استفاده از نظرات استادان، صاحب نظران و دانشجویان محترم، ما را در انجام این وظیفه مهم و خطیر یاری رسان خواهد بود. پیشاپیش از تمامی عزیزانی که با نقد، تصحیح و پیشنهادهای خود ما را در انجام این وظیفه خطیر یاری می رسانند، سپاسگزاری می نمایم. لازم است از تمامی اندیشمندانی که تاکنون دانشگاه پیام نور را منزلگاه اندیشه سازی خود دانسته و ما را در تولید کتاب و محتوای آموزشی درسی یاری نموده اند، صمیمانه قدردانی گردد. موفقیت و بهروزی تمامی دانشجویان و دانش پژوهان عزیز آرزوی همیشگی ما است.

دانشگاه پیام نور

فهرست مطالب

پیشگفتار	یازده
فصل اول. بررسی نظریه‌های فرهنگی معاصر در سطح بین‌المللی	۱
هدف کلی	۱
هدف‌های یادگیری	۱
مقدمه	۱
۱-۱ تعاریف و مفهوم فرهنگ	۲
۱-۱-۱ فرهنگ غیرمادی (فرهنگ غیر ملموس)	۵
۱-۱-۲ فرهنگ مادی (فرهنگ ملموس)	۶
۲-۱ عناصر فرهنگی	۶
۱-۲-۱ هنجارها	۷
۲-۲-۱ ارزش‌ها	۷
۳-۲-۱ عقاید و باورها	۹
۴-۲-۱ نمادها	۹
۳-۱ مفاهیم مهم در مطالعات فرهنگی	۱۰
۱-۳-۱ پویایی فرهنگی و انتقال فرهنگی	۱۰
۲-۳-۱ هژمونی فرهنگی	۱۱
۳-۳-۱ نسبی‌گرایی فرهنگی	۱۳
۴-۳-۱ پلورالیسم یا چندگرایی فرهنگی	۱۶
۵-۳-۱ پسامدرنیسم	۱۷
۴-۱ نظریات مرتبط با جهانی شدن فرهنگ	۱۹
۱-۴-۱ نظریه تفاوت‌های فرهنگی یا نظریه برخورد تمدن‌ها	۲۰
۲-۴-۱ نظریه همگرایی فرهنگی یا مک‌دونالدی شدن فرهنگ‌ها	۲۱

۳-۴-۱	نظریه پیوند زنی فرهنگی یا ترکیب‌شدگی فرهنگی	۲۲
۵-۱	پارادایم‌های نظری در جهانی‌شدن فرهنگ	۲۲
۱-۵-۱	پارادایم کارکردی	۲۳
۲-۵-۱	پارادایم تفسیری	۲۳
۳-۵-۱	پارادایم انسان‌گرایی رادیکال	۲۴
۴-۵-۱	پارادایم ساخت‌گرایی رادیکال	۲۴
۶-۱	چالش‌های جهانی‌شدن فرهنگ	۲۵
۱-۶-۱	تأثیر ابعاد جهانی‌شدن فرهنگ بر هویت ملی	۲۷
۲-۶-۱	تأثیر ابعاد جهانی‌شدن فرهنگ بر ارتباطات انسانی	۲۹
۳-۶-۱	تأثیر ابعاد جهانی‌شدن فرهنگ بر حاکمیت دولت‌ها	۳۰
۴-۶-۱	تأثیر ابعاد جهانی‌شدن فرهنگ بر آموزش و پرورش	۳۰
	خلاصه فصل اول	۳۱
	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول	۳۲
	خودآزمایی تشریحی فصل اول	۳۳
فصل دوم. مسائل فرهنگی جهان معاصر از دیدگاه اسلام، ماتریالیسم و سرمایه‌داری		
۳۵	هدف کلی	۳۵
۳۵	هدف‌های یادگیری	۳۵
۳۵	مقدمه	۳۵
۱-۲	سه نگرش اساسی به فرهنگ	۳۶
۲-۲	فرهنگ و جهان‌بینی اسلامی	۳۸
۳-۲	دیدگاه اسلام به مسائل فرهنگی	۴۰
۴-۲	فرهنگ و ماتریالیسم	۴۴
۵-۲	ماتریالیسم و رفتارگرایی	۴۶
۶-۲	ماتریالیسم فرهنگی	۴۷
۷-۲	تفکر سرمایه‌داری	۴۸
۱-۷-۲	نگرش سرمایه‌داری به مسائل فرهنگی	۴۹
۵۱	خلاصه فصل دوم	۵۱
۵۲	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم	۵۲
۵۳	خودآزمایی تشریحی فصل دوم	۵۳
فصل سوم. آشنایی با مسائل فرهنگی ناشی از توسعه تکنولوژی در سطح بین‌المللی		
۵۵	هدف کلی	۵۵
۵۵	هدف‌های یادگیری	۵۵
۵۵	مقدمه	۵۵
۱-۳	تعریف تکنولوژی	۵۶

۵۷	۲-۳ دوسونگری در تکنولوژی
۵۸	۳-۳ پیامدهای تکنولوژی
۵۹	۱-۳ صرفه‌جویی در زمان
۵۹	۲-۳-۳ ارتباطات بهتر
۵۹	۳-۳-۳ امکان دسترسی به اطلاعات
۶۰	۴-۳-۳ افزایش سرعت و کارایی
۶۰	۵-۳-۳ تسهیل در زندگی روزمره
۶۰	۶-۳-۳ تقلیل‌گرایی
۶۰	۷-۳-۳ وابستگی بیش‌ازحد
۶۱	۸-۳-۳ دشمنی با طبیعت
۶۱	۴-۳ هوش مصنوعی و تأثیرات فرهنگی آن
۶۱	۵-۳ ویژگی‌های تکنولوژی
۶۳	۶-۳ مسائل فرهنگی ناشی از توسعه تکنولوژی
۶۴	۷-۳ بازخورد توسعه تکنولوژی بر صنایع فرهنگی
۶۵	۸-۳ توسعه تکنولوژی و تجاری‌سازی فرهنگ‌ها
۶۷	خلاصه فصل سوم
۶۸	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم
۶۹	خودآزمایی تشریحی فصل سوم
۷۱	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل موقعیت فرهنگی ایران در ارتباط با فرهنگ بین‌المللی
۷۱	هدف کلی
۷۱	هدف‌های یادگیری
۷۱	مقدمه
۷۳	۱-۴ ابعاد فرهنگ ایران
۷۶	۲-۴ تأثیرات فرهنگی ایران در تاریخ روابط بین‌الملل
۷۷	۳-۴ ارتباطات فرهنگی ایران و جهان معاصر
۸۱	۴-۴ تاریخچه فرهنگی فلات ایران
۸۲	۵-۴ ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو
۸۲	۱-۵-۴ یونسکو
۸۳	۲-۵-۴ فعالیت‌های یونسکو و نقش ایران در آن
۸۴	۳-۵-۴ میراث جهانی یونسکو و شاخص‌های آن
۸۵	۴-۵-۴ رتبه ایران در ده کشور برتر در رده‌بندی میراث جهانی یونسکو تا ۲۰۲۴
۸۹	۵-۵-۴ جایگاه ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو
۹۰	۶-۴ فهرست بناهای تاریخی ایران به ترتیب و زمان ثبت در میراث جهانی یونسکو
۹۲	۷-۴ فرصت‌های فرهنگی ایران در جهان
۹۴	۸-۴ چالش‌های موقعیت فرهنگی ایران در ارتباط با فرهنگ بین‌المللی

۹-۴	موقعیت فرهنگی ایران در جامعه بین‌المللی	۹۵
۹۵	خلاصه فصل چهارم	۹۵
۹۷	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل چهارم	۹۷
۹۹	خودآزمایی تشریحی فصل چهارم	۹۹
۱۰۱	فصل پنجم. بررسی و شناخت سیاست‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۱۰۱
۱۰۱	هدف کلی	۱۰۱
۱۰۱	هدف‌های یادگیری	۱۰۱
۱۰۱	مقدمه	۱۰۱
۱۰۲	۱-۵ سیاست‌گذاری	۱۰۲
۱۰۳	۲-۵ سیاست‌گذاری فرهنگی	۱۰۳
۱۰۴	۳-۵ الگوهای سیاست‌گذاری فرهنگی	۱۰۴
۱۰۶	۴-۵ کارراهه‌های نوین در سیاست‌گذاری فرهنگی	۱۰۶
۱۰۸	۵-۵ سه گفتمان عمومی سیاست‌گذاری فرهنگی	۱۰۸
۱۰۸	۱-۵-۵ گفتمان پیشگیری	۱۰۸
۱۰۹	۲-۵-۵ گفتمان مقاومت	۱۰۹
۱۰۹	۳-۵-۵ گفتمان توسعه	۱۰۹
۱۱۰	۶-۵ رویکرد اجتماعی سیاست‌گذاری فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۱۱۰
۱۱۱	۷-۵ جهانی شدن و تأثیر آن بر سیاست‌گذاری‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۱۱۱
۱۱۲	۸-۵ هدف‌های کلان فرهنگی در نظام جمهوری اسلامی ایران	۱۱۲
۱۱۳	۹-۵ اصول سیاست فرهنگی در نظام جمهوری اسلامی ایران	۱۱۳
۱۱۵	خلاصه فصل پنجم	۱۱۵
۱۱۶	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم	۱۱۶
۱۱۸	خودآزمایی تشریحی فصل پنجم	۱۱۸
۱۱۹	فصل ششم. مسائل فرهنگی حاکم بر کشورهای جهان و کشورهای اسلامی منطقه	۱۱۹
۱۱۹	هدف کلی	۱۱۹
۱۱۹	هدف‌های یادگیری	۱۱۹
۱۱۹	مقدمه	۱۱۹
۱۲۰	۱-۶ مسائل فرهنگی جهان معاصر	۱۲۰
۱۲۱	۱-۱-۶ جهانی شدن	۱۲۱
۱۲۱	۱-۱-۶ تهدیدهای جهانی شدن و تنوع فرهنگی	۱۲۱
۱۲۲	۲-۱-۶ فرصت‌های جهانی شدن و تنوع فرهنگی	۱۲۲
۱۲۳	۲-۱-۶ مسائل فرهنگی مرتبط با تکنولوژی در جهان	۱۲۳
۱۲۳	۱-۲-۱-۶ فرهنگ دیجیتال و هویت‌های فرهنگی	۱۲۳
۱۲۳	۲-۲-۱-۶ گسترش فرهنگ مصرفی و تهدید فرهنگ‌های محلی	۱۲۳

- ۱۲۴.....۳-۱-۶ دسترسی جهانی به اطلاعات و تأثیرات آن بر فرهنگ‌های بومی
- ۱۲۴.....۴-۱-۶ تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر فرهنگ و روابط اجتماعی در جهان
- ۱۲۴.....۵-۱-۶ هوش مصنوعی و اخلاق فرهنگی
- ۱۲۵.....۶-۱-۶ تأثیرات رسانه‌های دیجیتال بر هنر و فرهنگ
- ۱۲۵.....۳-۱-۶ مسائل فرهنگی مرتبط با هویت فرهنگی و بحران‌های هویتی
- ۱۲۵.....۳-۱-۶ جهانی‌شدن و بحران هویت فرهنگی
- ۱۲۶.....۲-۱-۶ مهاجرت و بحران هویتی
- ۱۲۶.....۳-۱-۶ تأثیرات رسانه‌ها و فرهنگ دیجیتال بر هویت
- ۱۲۶.....۴-۱-۶ تأثیر تغییرات اجتماعی و فرهنگی بر هویت جوانان
- ۱۲۶.....۵-۱-۶ بحران هویت در جوامع پسمادرن
- ۱۲۷.....۶-۱-۶ نقش سیاست‌ها و فرهنگ‌های ملی در بحران هویتی
- ۱۲۷.....۴-۱-۶ مسائل فرهنگی ناشی از سیاست‌های ملی و بین‌المللی
- ۱۲۷.....۱-۴-۱-۶ سیاست‌های مهاجرت و تأثیر آن بر هویت فرهنگی
- ۱۲۸.....۲-۴-۱-۶ سیاست‌های قومی و فرهنگی و تأثیر آن‌ها بر هویت ملی
- ۱۲۸.....۳-۴-۱-۶ سیاست‌های رسانه‌ای و تأثیر آن‌ها بر فرهنگ‌های محلی
- ۱۲۸.....۴-۴-۱-۶ سیاست‌های جهانی و هویت‌های فرهنگی
- ۱۲۹.....۵-۴-۱-۶ سیاست‌های فرهنگی در زمینه حقوق بشر
- ۱۲۹.....۵-۱-۶ مسائل فرهنگی مرتبط با تحولات در ساختار خانواده و روابط اجتماعی
- ۱۲۹.....۶-۱-۶ مسائل فرهنگی مرتبط با تغییرات اقلیمی
- ۱۳۰.....۷-۱-۶ مسائل فرهنگی مرتبط با برابری جنسیتی
- ۱۳۰.....۸-۱-۶ مسائل فرهنگی مرتبط با فرهنگ مصرف در اقتصاد جهانی
- ۱۳۰.....۱-۸-۱-۶ مصرف‌گرایی و تأثیر آن بر اقتصاد جهانی
- ۱۳۱.....۲-۸-۱-۶ اقتصاد سرمایه‌داری و تأثیرات آن بر فرهنگ مصرف
- ۱۳۱.....۳-۸-۱-۶ اقتصاد دیجیتال و فرهنگ مصرف آنلاین
- ۱۳۱.....۴-۸-۱-۶ مصرف و مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها
- ۱۳۲.....۵-۸-۱-۶ آسیب‌های زیست‌محیطی و مصرف‌گرایی
- ۱۳۲.....۶-۸-۱-۶ نابرابری‌های اقتصادی و تأثیرات آن بر فرهنگ مصرف
- ۱۳۲.....۹-۱-۶ مسائل فرهنگی پدیده مهاجرت در جهان
- ۱۳۳.....۱-۹-۱-۶ مهاجرت و تأثیر آن بر هویت‌های فرهنگی
- ۱۳۳.....۲-۹-۱-۶ مهاجرت و فرهنگ‌های چندگانه
- ۱۳۴.....۳-۹-۱-۶ تأثیر مهاجرت بر زبان و ارتباطات فرهنگی
- ۱۳۴.....۴-۹-۱-۶ مهاجرت و تأثیرات اجتماعی و اقتصادی بر فرهنگ جهانی
- ۱۳۴.....۵-۹-۱-۶ مهاجرت و تغییرات فرهنگی در کشور مبدأ
- ۱۳۵.....۶-۹-۱-۶ مهاجرت و سیاست‌های فرهنگی اجتماعی
- ۱۳۵.....۲-۶ مسائل فرهنگی کشورهای اسلامی منطقه
- ۱۳۶.....۱-۲-۶ جهانی‌شدن و تهدیدهای هویتی در کشورهای اسلامی

۱۳۶	۲-۲-۶ جهانی شدن و تعامل فرهنگی در کشورهای اسلامی
۱۳۷	۳-۲-۶ چالش های فرهنگی ناشی از مدرنیته در کشورهای اسلامی
۱۳۷	۱-۳-۲-۶ چالش هویت دینی در مواجهه با مدرنیته
۱۳۷	۲-۳-۲-۶ چالش های اجتماعی و اقتصادی ناشی از مدرنیته
۱۳۸	۳-۳-۲-۶ چالش های فرهنگی ناشی از مدرنیته در ساختار خانواده
۱۳۸	۴-۳-۲-۶ چالش های علمی آموزشی در مواجهه با مدرنیته
۱۳۸	۵-۳-۲-۶ مدرنیته و نهادهای فرهنگی و مذهبی در کشورهای اسلامی
۱۳۹	۴-۲-۶ تأثیرات اقتصادی جهانی شدن بر کشورهای اسلامی منطقه
۱۳۹	۵-۲-۶ مسائل فرهنگی مرتبط با هویت دینی کشورهای اسلامی
۱۴۰	۱-۵-۲-۶ بازتعریف هویت دینی و فرهنگی در مواجهه با جهانی شدن
۱۴۰	۲-۵-۲-۶ مقاومت فرهنگی در کشورهای اسلامی
۱۴۱	۶-۲-۶ تنش های مذهبی در کشورهای اسلامی
۱۴۱	۷-۲-۶ مهاجرت و تأثیرات فرهنگی در کشورهای اسلامی
۱۴۱	۱-۷-۲-۶ مهاجرت نیروی کار و تأثیر آن بر هویت فرهنگی و اجتماعی
۱۴۲	۲-۷-۲-۶ تنوع فرهنگی و اجتماعی ناشی از مهاجرت
۱۴۲	۳-۷-۲-۶ تأثیر مهاجرت بر خانواده و ساختارهای اجتماعی
۱۴۲	۸-۲-۶ جهانی شدن و فرهنگ های بومی کشورهای اسلامی
۱۴۳	۱-۸-۲-۶ تأثیر رسانه های جدید بر فرهنگ های بومی
۱۴۳	۲-۸-۲-۶ توازن بین جهانی شدن و حفظ هویت فرهنگی بومی
۱۴۴	۳-۸-۲-۶ تأثیرات اقتصادی جهانی شدن بر فرهنگ های بومی
۱۴۴	۴-۸-۲-۶ تأثیر جهانی شدن بر زبان ها و آداب و رسوم بومی
۱۴۴	۹-۲-۶ مسائل زنان در تحولات فرهنگی کشورهای اسلامی
۱۴۶	خلاصه فصل ششم
۱۴۸	خودآزمایی چهارگزینه ای فصل ششم
۱۴۹	خودآزمایی تشریحی فصل ششم
۱۵۱	واژه نامه فارسی - انگلیسی
۱۵۳	پاسخنامه
۱۵۵	منابع

پیشگفتار

فرهنگ یکی از مؤثرترین عوامل تعیین هویت جوامع می‌باشد که می‌تواند به‌عنوان پل ارتباطی میان مردم جهان عمل کند. در جهان معاصر شناخت فرهنگ و مسائل فرهنگی کشورها جزء مهمی از روابط بین‌المللی محسوب می‌گردد. بررسی و مقایسه فرهنگ‌های مختلف، امکان فهم و تحلیل بهتر رویدادهای جهانی و نیز بهبود روابط بین کشورها را به همراه دارد؛ همچنین باعث افزایش آگاهی و تسهیل در فرایند تعاملات بین‌المللی می‌گردد. برای ایجاد ارتباطات مؤثر و پایدار با جوامع دیگر، می‌بایست ارزش‌ها و نحوه تفکر و زندگی آنان را درک کرد و این تنها با بررسی فرهنگ‌ها امکان‌پذیر است. با توجه به اینکه فرهنگ یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در سیاست‌گذاری‌ها و قوانین کشورهاست؛ بررسی مسائل فرهنگی در سطح بین‌المللی به دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی کمک می‌کند تا سیاست‌های خود را بر اساس فرهنگ‌های بومی و منطقه‌ای جوامع پایه‌ریزی کنند. در جهان معاصر یکی از چالش‌های مورد بحث در سطح آکادمیک بین‌الملل، شناخت مسائل و چالش‌های فرهنگی است که به‌منظور ارتباطات کشورها در سطوح بین‌المللی مورد نیاز است. شیوه نگرش و ادراک انسان‌ها در تعاملات جهانی، ساختار کنش‌های فردی و اجتماعی را در سطح بین‌المللی شکل می‌دهد. اهمیت تعاملات فرهنگی در تأثیرگذاری بر روابط بین‌الملل، هویت‌های ملی و فراملی، توسعه اقتصادی، پیشرفت علمی و فناوری، توسعه اخلاقیات و حفظ صلح و امنیت جهانی بسیار حائز اهمیت است.

امروزه نهادهای سیاست‌گذار در سطح بین‌المللی دریافته‌اند که اتخاذ تصمیمات کلان جهت روابط منطقه‌ای و جهانی بدون شناخت فرهنگی کشورها میسر نیست. بدون مطالعه فرهنگ یک جامعه، نمی‌توان بینش درستی از نیازها، آسیب‌ها، نقاط قوت و ضعف یک جامعه پیدا کرد. در چند سده گذشته بسیاری از کشورهای استثمارگر، مطالعات فرهنگی وسیعی در مورد کشورهای مستعمره به‌منظور آشنایی هرچه بیشتر از فرهنگ مردم آن جوامع انجام داده‌اند. هم‌اکنون نیز این مطالعات با هدف‌های متفاوت در جوامع صورت می‌پذیرد و شناخت مسائل فرهنگی جهان معاصر در دستور کار دانشگاه‌ها و سیاست‌گذاری‌های خارجی قرار گرفته است. به علت پویایی فرهنگ و تغییرات لحظه به لحظه در دنیای علم، تکنولوژی و فناوری‌های جدید ارتباطات و اطلاعات و همچنین ظهور شبکه جهانی اینترنت، تغییرات فرهنگی، چالش‌ها و مسائل فرهنگی جدیدی در معادلات جهانی به وجود آمده است. به همین دلیل سیاست‌گذاری‌های فرهنگی می‌بایست در راستای تغییرات فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ملی و جهانی بر اساس هویت فرهنگی ملی و جهانی تدوین گردند. مبرهن است که تنها با شناخت علمی از مقوله فرهنگ و آگاهی از مسائل فرهنگی در جهان امروز می‌توان تصمیمات صحیح جهت هدایت روابط بین‌المللی و رسیدن به توسعه پایدار اتخاذ کرد. کتاب حاضر، به‌منظور شناخت مسائل فرهنگی جهان معاصر نوشته شده است. برای رسیدن به این هدف در فصل اول به بررسی و شناخت مفهوم فرهنگ و نظریه‌های فرهنگی می‌پردازیم و در فصل دوم مسائل فرهنگی جهان معاصر را از دیدگاه اسلام، ماتریالیسم و سرمایه‌داری با هم مقایسه می‌کنیم. در فصل سوم آشنایی با مسائل فرهنگی ناشی از توسعه تکنولوژی در سطح بین‌المللی را بحث کرده و در فصل چهارم به تجزیه و تحلیل موقعیت فرهنگی ایران در ارتباط با فرهنگ بین‌المللی می‌پردازیم. در فصل پنجم راه‌های مناسب جهت اشاعه سیاست‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران را بررسی می‌کنیم و در فصل ششم با مسائل فرهنگی حاکم بر کشورهای جهان مخصوصاً کشورهای اسلامی منطقه آشنا می‌شویم. امید است جامعه فرهنگی کشور، اساتید و دانشجویان با نقد و بررسی این کتاب ما را در تکمیل و اصلاح آن یاری رسانده و پیشنهادهای خود را به آدرس زیر ارسال فرمایند.

peymanehasgari@gmail.com

مؤلف

فصل اول

بررسی نظریه‌های فرهنگی معاصر در سطح بین‌المللی

هدف کلی

با مطالعه این فصل شما می‌توانید مفهوم فرهنگ را یاد گرفته و با نظریه‌های معاصر فرهنگی از دیدگاه‌های متفاوت آشنا شوید.

هدف‌های یادگیری

- پس از مطالعه دقیق این فصل از دانشجویان انتظار می‌رود:
۱. تعریف و مفهوم فرهنگ را یاد بگیرند.
 ۲. با رابطه فرهنگ غیرمادی و فرهنگ مادی آشنا شوند.
 ۳. عناصر فرهنگی را نام برده و هر یک را تعریف کنند.
 ۴. مفاهیم انتقال فرهنگی، هژمونی فرهنگی، نسبی‌گرایی فرهنگی، پلورالیسم فرهنگی و پسامدرنیسم فرهنگی را یاد بگیرند.
 ۵. مفهوم جهانی شدن فرهنگ را بدانند.
 ۶. با نظریات جهانی شدن فرهنگ آشنا شوند.
 ۷. پارادایم‌های نظری در جهانی شدن فرهنگ را یاد بگیرند.
 ۸. چالش‌های جهانی شدن فرهنگی را بشناسند.

مقدمه

نظریه‌های فرهنگی تلاش می‌کنند تا به ما در فهم بهتر فرهنگ و نقش آن در جوامع کمک کنند. با توجه به پیچیدگی و تنوع فرهنگ‌ها و جوامع، این نظریه‌ها کمک می‌کنند تا الگوها،

روابط و فرایندهای فرهنگی را در جوامع مورد بررسی قرار داده و درک بهتری از آنها به دست آوریم. نظریه‌های فرهنگی معاصر به مجموعه‌ای از نگرش‌ها و رویکردهای جدید در خصوص فرهنگ جوامع و نحوه ارتباط و انتشار آنها می‌پردازد تا برای درک بهتر روابط اجتماعی به کار گرفته شوند. در دنیای معاصر نظریات جهانی شدن فرهنگ جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده‌اند که در این فصل به آنها خواهیم پرداخت. نظریات فرهنگی به دو گروه کلی تقسیم می‌شوند؛ گروه اول نظریاتی هستند که به بررسی نقش فرهنگ در ایجاد ساختار اجتماعی می‌پردازند و گروه دوم نظریاتی هستند که تأثیر اجتماع بر شکل‌گیری فرهنگ را مورد بررسی قرار می‌دهند. تعاملات فرهنگی تأثیر قابل‌توجهی در شکل‌گیری نظام‌های اجتماعی و ارتباطات اجتماعی در سطح بین‌المللی دارند زیرا اندیشه‌ها، عادات فرهنگی و ارزش‌ها از جمله عوامل ساختاری در ایجاد تعاملات جهانی می‌باشند. نظریات فرهنگی بر اساس فرضیات و الگوهای مختلف به وجود می‌آیند. نظریه‌های فرهنگی معاصر در علوم اجتماعی و علوم انسانی با تأکید بر نقش فرهنگ در جامعه و تحلیل روابط فرهنگی، هویت، قدرت و ساختارهای اجتماعی به‌طور گسترده‌ای برای تحلیل و تفسیر رفتارها، اعتقادات و سیستم‌های ارزشی در جوامع مدرن استفاده می‌شوند. نظریه‌های فرهنگی معاصر در تلاش‌اند تا نقش فرهنگ در شکل‌گیری هویت فردی و گروهی، روابط اجتماعی، قدرت، ساختار اجتماعی و تغییرات اجتماعی را بررسی کنند. آنها مفاهیمی مانند نمادگذاری، نشانه‌شناسی، ساخت اجتماعی، تحولات فرهنگی و هویت فرهنگی را بررسی می‌کنند. مهم است به یک نکته توجه کنیم که در علوم اجتماعی و علوم انسانی، نظریه‌های فرهنگی به‌طور مداوم در حال تغییر هستند. با پیشرفت جوامع و تغییر در فرهنگ‌ها، نظریه‌پردازان سعی می‌کنند تا مفاهیم و نظریات خود را به‌روزرسانی کنند تا توانایی تبیین بهتری در قبال پدیده‌های فرهنگی معاصر داشته و بهترین توضیح را برای تأثیر فرهنگ بر رفتار و زندگی اجتماعی ارائه دهند.

۱-۱ تعاریف و مفهوم فرهنگ^۱

تعاریف متعدد واژه فرهنگ از دیدگاه‌های متفاوت نشان از گستره وسیع کاربردی این مفهوم مهم در علوم اجتماعی دارد. به دلیل اهمیت درک مفاهیم فرهنگ در این بخش به تعاریف مهم و جدید از فرهنگ می‌پردازیم.

فرهنگ از دو بخش «فر» به معنای "بالا" و «هنگ» به معنای "کشیدن" تشکیل شده است. مفهوم آن بالا کشیده شدن انسان‌ها به واسطه قدرت اندیشه و تعقل است که خاص انسان می‌باشد؛ همان «فر یافتن» انسان‌ها در طول زندگی بشر. سیر تحول و تعالی زندگی انسان‌ها از شکل نخستین تا به امروز نشانه وجود فرهنگ در انسان‌هاست. فرهنگ همواره انسان را به سمت زیستن بهتر و راحت‌تر سوق داده به‌طوری‌که شکل زندگی انسان‌ها همواره دچار تغییر و دگرگونی گردیده است (عسگری، ۱۴۰۰).

فرهنگ ذهن بشر را پرورش می‌دهد و به رفتار او شکل می‌بخشد. فرهنگ برنامه‌ریزی جمعی ذهن است که اعضای یک گروه یا طبقه‌بندی افراد را از سایرین متمایز می‌کند (Zheng Fang, 2013). فرهنگ شیوه زندگی، آداب و رسوم و باورهای گروه‌های خاصی از مردم است (Afzal, 2023).

فرهنگ، مجموعه‌ای از باورها و اعتقادات عجین شده در انسان است که ضمیر ناخودآگاه او را هدایت می‌کند و مصنوعات، ابداعات، ارزش‌ها و مفروضات اساسی وجود انسان را اشغال کرده است (Shine, 1987). ماهیت و هدف فرهنگ، بهبود بر اساس شرایط موجود است (Dahler Larsen, 2019).

واکاوی در مفهوم فرهنگ و تلاش برای همسوسازی آن با مأموریت‌های اجتماعی ارتباط زیادی با توسعه جوامع داشته و تحقق آن به شناخت صحیح و چندبعدی مبتنی بر ادراک و نظرات تمامی افراد جامعه نیاز دارد. توسعه فرهنگی اهمیت بسیار بالایی در ارتباط با کیفیت‌بخشی نظام‌های اجتماعی و در نتیجه توسعه منابع انسانی و سرمایه اجتماعی دارد (Widiarto & Soerjanto, 2023).

ترایس و بیر^۱ نیز فرهنگ را سیستمی از عقاید مشترک تعریف کرده‌اند. فرهنگ یک مفهوم پیچیده چندبعدی است که اندازه‌گیری آن دشوار است. اینگلهارت^۲ فرهنگ را به‌عنوان مجموعه‌ای از ارزش‌های اصلی می‌داند که به رفتار افراد در جامعه شکل می‌دهند (Francisco, et al., 2013).

ویولت^۳ با بررسی منابع مردم‌شناسی، فرهنگ را این‌گونه تعریف کرده است: فرهنگ سیستمی یکپارچه از الگوهای رفتاری آموخته شده است که ویژگی خاص اعضای هر جامعه را تشکیل می‌دهد و خاستگاه آن فیزیولوژیکی یا ارثی نیست.

1. Trice and Beer

2. Inglehart

3. Violet

فرهنگ عبارت است از پدیده‌ای کلی و پیچیده از آداب و رسوم، اندیشه، هنر و شیوه زندگی که طی تجربه تاریخی اقوام شکل می‌گیرد و قابل انتقال به نسل‌های بعدی است (مسکینی، ۱۴۰۲).

ویتگنشتاین^۱ به شباهت خانوادگی میان فرهنگ‌ها و سنت‌های مختلف باور دارد و هر گونه ذات‌گرایی فرهنگی را رد می‌کند و فهم هر اندیشه را وابسته به غوطه‌ور شدن در بازی‌های زبانی خاص آن اندیشه می‌داند (Mall, 2012).

کوئنتجارانیگر^۲ فرهنگ را بر اساس کلمه سانسکریت «بودایا»^۳ به معنای ذهن یا عقل تعریف کرده است و عقیده دارد «لور»^۴ یا فرهنگ همیشه با خلاقیت ذهن و عقل انسان مرتبط است. بر این اساس فرهنگ را به‌عنوان نیروی فکری در قالب خلاقیت، قصد و ذوق تعریف می‌کند. به نظر وی فرهنگ قدرت ذهن در قالب خلاقیت، نیت و ذوق می‌باشد (Koentjaraningrat, 1992). دانشمندان دیگری نیز وجود دارند که در مورد فرهنگ به‌عنوان شکلی از توسعه فرهنگ جمعی که به معنای قدرت ذهن جمعی است بحث و تحلیل می‌کنند.

فرهنگ مرتبه‌ای از دانش، تجربه، باورها، ارزش‌ها، نگرش‌ها، معانی، سلسله مراتب، مذهب، نقش‌ها، روابط فضایی، مفاهیم جهان، اشیاء مادی و دارایی است که توسط گروه زیادی از افراد به دست آمده‌اند و مردم از نسلی به نسل دیگر با تلاش‌های فردی و گروهی آن‌ها را منتقل می‌کنند (Ismail et al, 2022).

یونسکو^۵ یک سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد است که با هدف کمک به ایجاد صلح، ریشه‌کن کردن فقر، توسعه پایدار و گفت‌وگوی بین فرهنگی از طریق آموزش، علوم، فرهنگ، ارتباطات و اطلاعات به وجود آمده است. تعریف فرهنگ بر اساس تعریف یونسکو عبارت است از: «فرهنگ مجموعه پیچیده‌ای از کنش‌ها و واکنش‌های فرد و محیط پیرامون اوست که با نحوه اندیشه و ادراک او شکل می‌گیرد. فرهنگ مجموعه روش‌ها و شرایط زیست یک جامعه است که بر اساس بنیاد مشترکی از سنت‌ها، دانش‌ها و نیز اشکال مختلف بیان در درون جامعه به هم پیوند

1. Wittgenstein

2. Koentjaraningrat

3. buddhayah

4. Lore

5. UNESCO: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

خورده است». دانش‌ها، باورها، هنرها، قوانین، زبان، دین، اخلاقیات، عادات، کتاب‌ها، نقاشی‌ها، بناها و نیز دانش هماهنگ کردن خود با محیط و همچنین آداب و فضیلت‌های اخلاقی همگی از عناصر فرهنگ هستند.

فرهنگ را می‌توان به دو نوع فرهنگ تقسیم کرد:

الف) فرهنگ فیزیکی یا مادی: شامل اشیایی است که با استفاده از قدرت عقلانی توسط انسان ایجاد می‌شود مانند وسایل زندگی.

ب) فرهنگ معنوی یا غیرمادی: همه آفریده‌های بشری است که دیده و لمس نمی‌شوند، مانند دین، علم، زبان، هنر

فرهنگ خود را در الگوهای زبانی و اشکال متفاوت فعالیت و رفتار نشان می‌دهد که به عنوان الگوهایی برای کنش‌های سازگاری و سبک‌های ارتباطی عمل کنند. فرهنگ افراد را قادر می‌سازد تا در یک جامعه و در یک محیط جغرافیایی معین در سطح معینی از توسعه فنی، زندگی کنند (Ismail et al, 2022).

۱-۱-۱ فرهنگ غیرمادی (فرهنگ غیر ملموس)

فرهنگ غیرمادی یا ناملموس سازنده و زیربنای فرهنگ مادی یا ملموس است. فرهنگ ناملموس یا فرهنگ غیرمادی یا فرهنگ معنوی، رکن اصلی همه آن چیزی است که به انسان هوشمند، هویت انسانی داده است. همه اندیشه‌های انسانی از ابتدا تا امروز، شناخت بشری، اعتقادات، باورها و عقاید انسان، همه بخش غیرمادی فرهنگ هستند. به دلیل ویژگی سازندگی و خالق بودن انسان که خداوند با ایجاد تفکر پویا در وجود او قرار داده است، بخش غیرمادی فرهنگ نمی‌تواند ایستا بماند و خلق نکند؛ به همین دلیل بعضی از جامعه شناسان به انسان، «حیوان ابزارساز» می‌گویند. انسان به واسطه قدرت تفکر و هوش، توانایی آفریدن داشته و در طول تاریخ زیست خود، قدرت خلق ابزار و وسایل رفاه خود را به دست آورده است و این آفرینندگی ادامه خواهد داشت.

فرهنگ غیرمادی همه ادراکات و آگاهی‌هاست که گرچه وجود قابل مشاهده ندارد اما جلوه‌های آن قابل درک است مانند روش‌ها، قوانین، مهارت‌ها، آداب و رسوم و زبان که به خودی خود مادی نیستند ولی بازگو کننده و برقرار کننده ارتباطات انسان‌ها می‌باشند.

۱-۱-۲ فرهنگ مادی (فرهنگ ملموس)

فرهنگ مادی یا ملموس که همان فرهنگ عینی یا مشاهده‌پذیر است؛ همه مظاهر مادی فرهنگ غیرمادی می‌باشد. از اولین ابزار ساخته دست بشر که سنگی تیز شده است تا کاوشگران فضایی مانند «ویجر^۱»، همه از عقلانیت و اندیشه بشری به وجود آمده‌اند. به ظهور و بروز فرهنگ غیرمادی، «تمدن» یا فرهنگ مادی می‌گویند. فرهنگ مادی یا ملموس به مجموعه مظاهر قابل مشاهده و برآمده از فکر انسان که خارج از وجود ما تحقق فیزیکی و مادی پیدا می‌کند، اطلاق می‌شود. هر آنچه می‌تواند نتیجه اندیشه و خلاقیت انسان بوده و قابل دیده شدن باشد. فرهنگ ملموس و مادی در قالب میراث تاریخی، هنری و آثار مادی مانند بناها، راه‌ها، شهرها، اشیاء، کتب، نقاشی‌ها، مجسمه‌ها و همه ابزارها و علوم بشری دیده می‌شود. هرگاه از تمدن بشری سخن به میان می‌آید، منظور تمام جلوه‌های فیزیکی فرهنگ غیرمادی یا به عبارتی، فرهنگ مادی و ملموسی است که توسط انسان به وجود آمده است.

هر جامعه‌ای فرهنگ خاص خود را شکل می‌دهد و می‌سازد زیرا انسان نسبت به شرایط متفاوت پیرامونش، واکنش‌های متفاوت نشان می‌دهد بنابراین انسان‌هایی که در موقعیت‌های متفاوت قرار می‌گیرند، واکنش‌های متفاوت نشان می‌دهند. همین واکنش‌ها هنگامی که در طول زمان از استمرار برخوردار شوند، ویژگی‌ها و خصوصیات یک فرهنگ را می‌سازند و آن را از فرهنگ‌های دیگر متمایز می‌کنند.

۱-۲ عناصر فرهنگی

فرهنگ، کیفیت زندگی گروهی از افراد بشر است که از یک نسل به نسل دیگر انتقال پیدا می‌کند. به عقیده ادگار شاین فرهنگ را می‌توان به‌عنوان یک پدیده که تمام مدت اطراف ما را

۱. ویجر (Voyager) نام دو کاوشگر فضایی است که در سال ۱۹۷۷ میلادی توسط ناسا برای مطالعه سیاره‌های منظومه خورشیدی به فضا پرتاب شدند. آن‌ها به‌سوی فضای بیرونی منظومه خورشیدی حرکت کردند. در سال ۲۰۱۰ دانشمندان اعلام کردند که ویجر ۱ در مرز منظومه خورشیدی قرار گرفته و در آستانه خروج از این منظومه قرار دارد. این دو کاوشگر اکنون دورترین اجرامی هستند که از زمین به فضا پرتاب شده‌اند. این دو فضاپیما با سوخت هسته‌ای کار می‌کنند و به اندازه یک اتومبیل کوچک هستند. صفحه طلایی ویجر، نسخه‌ای از ۲ صفحه فونوگرافی است که در فضاپیماهای ویجر ۱ و ویجر ۲ قرار داده شده‌است. این صفحه‌ها شامل نگاره‌ها و آواهایی هستند که برای نشان دادن گوناگونی زندگی و فرهنگ‌های زمینی برای موجودات هوشمند فضایی ساخته شده‌اند.

احاطه کرده است مورد تجزیه و تحلیل قرار داد (Shine, 1987). فرهنگ‌ها دارای عناصر بسیاری هستند که در جامعه شناورند. استخراج عناصر فرهنگ و توضیح هر یک از آن‌ها، گذشته از آنکه ما را هرچه بیشتر به مفهوم فرهنگ نزدیک می‌سازد، در بیان ویژگی‌ها و کارکردهای آن نیز مؤثر است. عناصر فرهنگی در جوامع مختلف اشکال متنوعی داشته و برخی عناصر مشترک نیز در آن‌ها دیده می‌شود. برای مثال حفظ محیط‌زیست و رعایت حقوق بشر از ارزش‌های مشترک در همه فرهنگ‌هاست. مهم‌ترین عناصر فرهنگی عبارت‌اند از:

۱-۲-۱ هنجارها^۱

هنجار در لغت به معنای رفتار مرسوم، قاعده، الگو، حد وسط و معادل ترجمه شده است و در زبان لاتین به معنای گونیا یا استاندارد می‌باشد. هنجارهای فرهنگی اجتماعی، اندیشه‌ها و عاداتی هستند که رفتارهای فرد را در یک جامعه مورد پذیرش آن جامعه قرار می‌دهد.

هنجار اجتماعی^۲ در زمینه رفتار اجتماعی، ویژگی یک گروه اجتماعی است. هنجارهای اجتماعی، الگوهای رفتاری مشترک در میان بخش وسیعی از مردم یک جامعه می‌باشند. هنجارها نه تنها تعیین‌کننده نوع رفتارهایی هستند که در شرایط خاصی باید انجام شود یا نباید انجام شود، بلکه براساس هنجارها می‌توان رفتارهای افراد را در موقعیت‌ها و شرایط زمانی و مکانی پیش‌بینی کرد. البته هنجارها چون بر اساس پذیرش گروهی و اجتماعی شکل می‌گیرند، از جامعه‌ای به جامعه دیگر و از گروهی به گروه دیگر می‌توانند متفاوت باشند (Gould & Kolb, 2014). مثلاً می‌توان هنجارهای پیش از انقلاب و پس از انقلاب، دوران جنگ و دفاع مقدس را با هنجارهای اجتماعی امروز در خصوص رفتارهای اجتماعی، پوشش و گویش مردم مقایسه کرد. البته همچنان که گفته شد، درجه الزام و پذیرشی که در مورد هنجارها وجود دارد، یکسان نیست.

۱-۲-۲ ارزش‌ها^۳

ارزش در اصطلاح دانش جامعه‌شناسی، عقایدی است که افراد یا گروه‌های انسانی درباره آنچه مطلوب، مناسب، خوب یا بد است، دارند. ارزش‌های مختلف نمایانگر جنبه‌های اساسی تنوع

1. Norms

2. Social Norm

3. Value

در فرهنگ انسانی است. ارزش‌ها معمولاً از عادت و هنجار نشئت می‌گیرند. به‌طور کلی به اموری که برای اعضا یک گروه اهمیت دارند و آرمان مشترک اعضا تلقی می‌شوند، ارزش می‌گویند (صالحی امیری، ۱۳۸۶). در واقعیت ارزش به دو شکل وجود دارد:

- نخست: به‌منزله آرمانی متجلی می‌شود که خواستار پیوستگی است و دعوت به احترام می‌کند.

- دوم: در اشیا یا رفتارهایی جلوه‌گر می‌شود که آن را به شیوه عینی یا سمبلیک می‌توان در نظر گرفت.

مبنای فرهنگ بر ارزش‌هایی استوار است که بخش اصلی و ثابت آن می‌باشد. با توجه به این تعریف، مؤلفه اصلی تحقیق تطبیقی درباره فرهنگ‌ها آن است که چگونه ارزش‌های یک جامعه را می‌توان اندازه‌گیری نمود (Zheng Fang, 2013).

شوارتز معتقد است ارزش‌ها بر اساس نیازمندی‌های اصلی بشر تغییر می‌کنند و افراد در تعامل با یکدیگر می‌آموزند چگونه این نیازها را در قالب ارزش بیان کنند و با هدف‌هایشان سازگار نمایند. اگر ارزش‌ها با هدف‌های آنان در تعارض باشند، قابل تحقق نمی‌گردند (Francisco & Fernandez, 2013).

معیارهای جهانی ارزش‌ها به درجه اهمیت ارزش‌های تحلیل شده در یکی از دو سطح فردی یا فرهنگی بستگی دارد. ساختار ارزش‌ها در سطح فردی بیانگر میزان تعارض بین ارزش‌ها و ساختار ارزش‌ها در سطح فرهنگی بیانگر میزان سازگاری بین ارزش‌ها می‌باشد. ساختار ارزش‌ها در سطح فردی نشان‌دهنده آن دسته از هدف‌ها است که اصول زندگی فردی اشخاص را ارائه می‌نمایند و ساختار ارزش‌های سطح فرهنگی (نگاره ۱-۱) بیانگر هدف‌های نهادهای اجتماعی می‌باشند (Mehmet Yusuf & Ays,e Begu'm, 2011).

نگاره ۱-۱. ساختار ارزش‌ها در سطح فردی و فرهنگی

سطح فرهنگی	کاملاً مرتبط ↓	سطح فردی
تجسم		مؤلفه‌های امنیت، انطباق، سنت و مذهب
سلسله مراتب		مؤلفه‌های قدرت و سنت
تسلط		مؤلفه‌های پیشرفت و تحریک‌کنندگی
استقلال احساسی		مؤلفه‌های لذت و تحریک‌کنندگی
استقلال فکری		مؤلفه‌های هدایت خود
تساوی گرایی		مؤلفه‌های جهان‌گرایی
هارمونی و هماهنگی		مؤلفه‌های بوم‌گرایی

منبع: (Mehmet & Ays, 2011)

ارزش‌ها حکایت از مطلوبیت و مفید بودن پاره‌ای از امور در زندگی انسان دارند. ارزش، عبارت است از بار معنایی خاصی که انسان به برخی اعمال، پاره‌ای حالت‌ها و بعضی پدیده‌ها نسبت می‌دهد و برای آن در زندگی خود جایگاه و اهمیت ویژه‌ای قائل می‌شود. برای مثال خوب بودن آزادی، برابری، انصاف، کرامت انسان و تأمین اجتماعی، به معنای ارزشمندی این‌گونه امور است.

۱-۲-۳ عقاید و باورها^۱

باورها همان ادراکات پذیرفته شده در ذهن آدمی است که می‌تواند تغییر یابد و ادراکات جدیدی جای آن را بگیرد. عقاید و باورها می‌توانند در طول زندگی یک فرد ثابت بمانند و یا دستخوش تحولات اساسی گردند. باورها یکی از مهم‌ترین عناصر فرهنگی هستند که عادات و رفتارهای ما را طراحی می‌کنند.

عقاید و باورها، توافق‌هایی هستند در مورد اینکه چه چیزی در جهان حقیقی، اصل و درست است و واقعیت دارد (جمشیدی، ۱۳۷۸). مثلاً اعتقاد به خدای واحد، از جمله عقاید مشترک بین جوامعی است که ادیان توحیدی دارند. البته ممکن است عقیده‌ای در حقیقت نادرست باشد؛ مثلاً عقیده به نحس بودن سیزده که در میان قشر عظیمی از مردم ما رواج دارد. برای این باور هیچ‌گونه دلیلی وجود ندارد، اما به‌هرحال امری پذیرفته شده است. البته هر فرهنگی لزوماً مشتمل بر عقاید درست و واقعی نیست. از این‌رو از جمله فعالیت‌های اساسی مدیریت فرهنگی در یک جامعه، تثبیت و نهادینه کردن و ترویج عقاید صحیح و تلاش در جهت اقناع مردم برای دست کشیدن از عقاید ناصواب و باورهای غلط است. از سوی دیگر زیربنای حیات و عملکرد نظام‌های اقتصادی، سیاسی و... یک جامعه مبتنی بر عقاید و باورهاست.

یکی از باورهای مهم در ما جهان‌بینی ماست که تفسیر ما را از جهان، انسان و کل هستی مشخص می‌کند و تعیین‌کننده نوع نگرش‌ها، احساسات و رفتارهای ما نسبت به پدیده‌های این جهان است.

۱-۲-۴ نمادها^۲

نماد، کلمه‌ای است که معانی مختلفی دارد. نمادها زندگی بشر را پر کرده‌اند و در